

Villägarnas remissyttrande över Betänkandet *Vägar till hållbara vattentjänster* (SOU 2018:34) av Utredningen om hållbara vattentjänster

Förbundet har ombetts inkomma med synpunkter på betänkandet som omfattar allt från styrmedel för att få fler småhusägare att uppgradera sina avlopp till förslag på finansiering av dagvattenhantering inför kommande klimatförändringar.

Avloppsdeklaration

Utredningen föreslår att en avloppsdeklaration blir svenskt obligatorium från år 2027. Den ska utföras av ett ackrediterat kontrollorgan och fastighetsägaren ska själv skicka in den till kommunen. Idén är att kommunen med allt detta underlag bättre ska kunna prioritera vilka avlopp som ska inventeras av kommunens miljöinspektörer. En avloppsdeklaration per enskilt avlopp innebär att Norrtälje kommun framöver ska registerhålla över 16 400 nya dokument medan genomsnittskommunen får 2 400 nya dokument att hantera. Förbundet håller med om att en del kommuner verkar vara svaga på prioritering eftersom de inventerar många mindre avlopp med ringa miljöpåverkan istället för att fokusera på större avlopp som faktiskt riskerar att skada känslig närmiljö. En del kommuner har dock börjat kartlägga var de har övergödda vattendrag och uppmanar sedan husägare i just de områdena att åtgärda sina avlopp. Detta är en bra tågorordning. De ger då också ofta ett ekonomiskt incitament till uppgradering av avloppen på så sätt att de låter husägaren slippa betala för en inventering (ca 3 000 – 12 000 kronor) om husägaren innan ett visst datum själv skickar in en ansökan om förnyat tillstånd för avloppet. Detta är en billigare metod och ger antagligen såväl kommun som fastighetsägare mindre merarbete.

Tanken med en avloppsdeklaration är i grunden god; att ge kommunens miljöinspektörer ett hum om status på avloppen i kommunen och därmed även en idé om var enstaka högriskavlopp skulle kunna finnas. Men förslaget om avloppsdeklaration har ett upplägg alltför likt den redan befintliga energideklarationen (med en prislapp på allt mellan 500 och 20 000 kr, beroende på hur god förhandlare du är), nämligen att småhusägare tvingas hyra in dyra konsulter till att utföra sådant som husägaren egentligen själv skulle kunna göra. Om avloppsdeklarationen ska vara "enkel", inte vara tillsyn och inte ens utgöra en funktionskontroll, d.v.s. inte motsvara en ordentlig inventering (som ju är kommunens jobb att utföra) anser Villaägarna att den ska kunna genomföras av husägaren. Endast synliga delar ska ju inspekteras (eller delar som på annat sätt är enkla att kontrollera), vilket gör det enkelt för husägaren att utföra arbetet.

För småhusägarna riskerar avloppsdeklarationen att bli en ytterligare kostsam pålaga med tveksam samhällsnytta. Den eventuella vinsten med deklarationen beror på huruvida kommunerna kan använda informationen i de insända deklarationerna eller om det bara blir ett parallellt system som kostar mycket för dem att administrera. Om deklarationerna används på rätt sätt skulle de kunna utgöra ett förarbete som gör miljöinspektörens inventering snabbare och billigare. Vi anser inte att husägaren ska behöva betala dubbelt; dels för en konsult som genomför deklarationen och dels för den vanliga inventeringen. Konsultkostnaden bör kunna dras av mot inventeringskostnaden.

Utredningens förslag är att deklarationen ska innehålla en beskrivning inte bara av hur anläggningen är utformad utan även av hur den används. Vi vill passa på att nämna den uppenbara risken med att en sådan beskrivning kan upplevas som **integritetskränkande**.

Ett förtydligande kring vad som är kriterierna för att ett enskilt avlopp kan godkännas skulle underlätta för småhusägarna.

Vi förutsätter att avloppsdeklarationens utformning och kriterierna för påföljande åtgärder omfattas av ett remissförfarande eftersom de krav som dessa skulle medföra, får stor betydelse för gemene man.

Finansiering av anpassning för skyfall

Utredaren menar att dagens regler medger viss finansiering via VA-taxan för att anpassa VA-systemet till större regnmängder. Olika finansieringsalternativ ger olika fördelningspolitiska effekter. Om anpassningen betalas med skattepengar kommer hushåll med hög inkomst få betala mer än hushåll med liten inkomst. Om anpassningen skulle betalas enbart med VA-taxan skulle alla småhusägare få betala lika mycket, oavsett inkomst. Förbundet instämmer med Svenskt Vattens särskilda yttrande där de menar att **det blir märkligt om VA-kollektivet ska betala hela anpassningen för kommande skyfall**. Alla företag, medborgare, sommarstugeägare, med flera, har nytta av åtgärderna eftersom de är en förutsättning för att skolor, sjukhus, räddningstjänst, med mera, förblir tillgängliga vid skyfall.

LAV, paragraf 6

Den sjätte paragrafen i Lagen om allmänna vattentjänster, LAV, har varit föremål för mycket kritik. Den kräver att kommuner anordnar VA när vissa förutsättningar föreligger. Utredningen vill lägga till ett stycke i paragrafen om att kommunerna ska ta hänsyn till möjligheten att på annat sätt uppnå motsvarande skydd för hälsa och miljö innan de skriker till verket och ordnar med ett nytt VA-system i området. Det är mycket oklart om tillägget kommer påverka hur paragrafen används. Tanken är att det många gånger är billigare att låta husägarna själva ordna en VA-lösning. Kanske kommer kommuner som idag riskerar att behöva anordna VA till många, dyra områden (Knivsta, Norrtälje, ...) att efter denna ändring ge husägarna incitament att själva anordna mindre, gemensamma VA-lösningar. Förbundet menar att det kan finnas fog för en sådan ändring av LAVs sjätte paragraf men menar att detta förutsätter att inlösenreglerna måste bli tydliga och mycket förmånliga. På riktigt lång sikt är alla VA-lösningar temporära. För att våga gå in och samfinansiera en gemensamhetsanläggning måste husägaren veta att den dag kommunen väljer att lösa in de boendes gemensamhetsanläggning för att istället dra ut kommunalt VA till orten kommer ersättningen till ägarna av gemensamhetsanläggningen vara substantiell. Annars riskerar man att husägare inte vågar gå in i gemensamma projekt eftersom investeringen riskerar att

bli värdelös den dag kommunen kommer med kommunalt VA och husägaren måste betala även för denna VA-lösning.

Utredningen är mycket omfattande. Bra förslag är till exempel att kommunerna ska ha mer framförhållning, planera bättre, informera de boende bättre och samråda mer med berörda fastighetsägare. Utredningen identifierar många av de problem som finns idag, t.ex. luckor mellan regelverken.

Vi ser fram emot den föreslagna nationella rådgivningen som den som avser att uppgradera sitt avlopp ska kunna vända sig till. Till skillnad från andra förslag i utredningen skulle en sådan rådgivning göra det enkelt för den enskilda fastighetsägaren att göra rätt, något som enligt direktiven skulle vara en utgångspunkt för utredningen. En nationell myndighet som ansvarar för att "sammanställa och genom oberoende experter faktagranska prestanda för alla på marknaden tillgängliga tekniklösningar för små avlopp..." (utredningen sid 202) låter som en god idé. Det bör avsättas resurser (sid 334) för att den VA-rådgivning som Havs- och vattenmyndigheten får i uppdrag att starta med kontaktyta mot tillverkare, försäljare och kommuner också inbegriper information till enskilda fastighetsägare.

Det är mycket hårda krav på småhusägarna som föreslås, bland annat är en miljö sanktionsavgift på 3 000 kronor alldeles för hög för den som inte skickar in en avloppsdeklaration i tid. Cirka 500 kronor hade varit en mer rimlig nivå med tanke på hur lätt det är att glömma bort att skicka in papper, särskilt som ingen kommer påminna husägaren om att pappret ska lämnas in inom en månad efter sju års drift. Det är också orimligt att avgiften är densamma för den som missar att lämna in blanketten i tid för ett enskilt avlopp anpassat för en familj eller till och med ett fritidshus, som för den som är sen med pappren för ett mindre reningsverk designat för 200 personer.

Det kan bildas lokala flaskhalsar om åtgärdstakten skruvas upp och endast certifierade entreprenörer får deklarerat respektive anlägga enskilda avlopp. Det är sedan länge känt att det bästa sättet att se till att något blir väl gjort är att ägaren själv är närvarande på byggarbetsplatsen och är engagerad i bygget. Därför är det viktigt att den som vill själv kan anlägga sitt enskilda avlopp. Även avloppsdeklarationen bör man, återigen, kunna göra själv så länge kraven på besiktningen är så låga som utredningen låter förespegla.

VILLAÄGARNAS RIKSFÖRBUND

Gunnar Jansson
Förbundsdirektör